

с последующей конверсией в UNIMARC-формат для формирования базы данных ЭК.

Ключевые слова: Государственная научно-педагогическая библиотека Украины имени В. А. Сухомлинского, ГНПБ Украины им. В. А. Сухомлинского, ретро-спективная конверсия, ретроконверсия, карточный каталог, каталожная карточка, изображение карты, образ карточки, имидж-каталог, электронный каталог, MARC-формат, библиографическая запись, программное обеспечение, система автоматизации библиотек, САБ ІРБІС-64.

УДК 025.2:021.4

Маріанна Гончаренко,

молодш. наук. співробітник НБУВ

Галина Степанова,

зав. сектору НБУВ

НОВІ НАДХОДЖЕННЯ ЯК СКЛАДНИК ОПЕРАТИВНОГО БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРВІСУ

У статті висвітлено організацію виставок нових надходжень та тематику виставок у традиційній та електронній формі як складник бібліотечно-інформаційного сервісу відділу комплексного бібліотечного обслуговування. Представлено порівняльний статистичний матеріал у вигляді таблиць, графіків та діаграм.

Ключові слова: нові надходження, виставка нових надходжень, універсальний підсобний фонд, зала виставки нових надходжень.

За останнє десятиріччя у бібліотечному обслуговуванні відбулися значні зміни, пов'язані з використанням комп'ютерів, цифрових систем та Інтернету. Нові технології спрощують процеси передачі запиту, отримання та доставки інформації. З ростом використання електронних ресурсів виникає потреба пошуку інноваційних шляхів обслуговування та надання послуг методами, зручними користувачам. Більшість нових сервісів, які запроваджуються в бібліотечне обслуговування НБУВ, пов'язані з використанням автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи ІРБІС.

Еволюція структури та функцій обслуговування під впливом сучасних інформаційних технологій була логічно завершена ще 2010 р. злиттям двох профільних бібліотечних комплексів – гуманітарного і природничо-технічного – зі створенням єдиного відділу комплексного бібліотечного обслуговування та об'єднанням підсобних фондів гуманітарного та природничо-технічного спрямування у єдиний універсальний підсобний фонд. Тоді ж було вирішено питання приведення підсобних фондів у відповідність до нової структури, проведено перерозподіл документів у межах підсобних фондів і основного фонду зберігання [1]. Підготовку до переміщення підсобних фондів здійснено у стислі строки згідно з попередньо розробленою методикою. З метою вилучення неактуальної

літератури було переглянуто за змістом та хронологією підсобні фонди у цілому, зокрема вилучено та повернуто у відділ наукової організації фондів 11 000 одиниць малоактуальної літератури гуманітарного профілю. За актами до універсального підсобного фонду було прийнято 7100 одиниць літератури природничо-технічного профілю, з них – 1600 одиниць довідників та енциклопедій.

Наразі документні надходження до універсального підсобного фонду розподіляються на дві окремі групи – літературу гуманітарного та природничо-технічного профілю.

До гуманітарної літератури належать: хрестоматії, нариси, багатомовні словники, художня, соціологічна, психологічна, політична, історична, юридична, педагогічна література, а також література з релігієзнавства та військової справи.

До природничо-технічної групи входять природничі, технічні і точні науки. Природничі науки – астрономія, фізика, хімія, біологія, науки про Землю (географія, геофізика, геологія), медицина. До головних технічних наук належать: металургія, гірництво, ливарна справа, машинознавство, електротехніка, теплотехніка, радіотехніка, будівництво та ін. До точних наук – математика, інформатика, фізика, хімія, а також деякі розділи біології, психології та суспільствознавства [2].

Аналізуючи кількісний розподіл документів за тематикою надходжень, констатуємо, що серед гуманітарних документів переважають надходження літератури економічного, юридичного, історичного, філологічного та педагогічного напрямів.

Зростаючі інформаційні потреби користувачів значною мірою задовольняють інформаційні ресурси універсального підсобного фонду та фонду зали виставки нових надходжень. Відділ комплексного бібліотечного обслуговування популяризує підсобні фонди бібліотеки шляхом організації виставок нових надходжень (ВНН) та тематичних виставок у традиційній та електронній формі. Відділ організовує щотижневі виставки нових надходжень. Очевидно, що вони і надалі залишаться одним із базових засобів доведення інформації до користувачів.

Проблемами організації виставок займаються вітчизняні та закордонні бібліотекознавці.

У цілому фахівці класифікують виставки за такими ознаками:

- за статусом – самостійні або такі, що супроводжують масові заходи;
- за змістом – універсальні, галузеві, тематичні, персональні;

– за цільовим призначенням – на допомогу навчальному процесу, для підвищення загальноосвітнього й загальнокультурного рівня;

– за часом публікації й надходження до бібліотеки – виставки нових книг, добірки;

– за різні роки – виставки «забутих книг»;

– за терміном функціонування – постійні, довготривалі, тимчасові;

– за видами видань – книжкові, інших видів видань (журнальні або газетні);

– декількох видів одночасно (комплексні), нових носіїв інформації (CD-ROM, платівки, мікрофільми, відеокасети тощо);

– конструкційні – ординарні, планшетні, вітрини;

– за підставами для проведення тощо.

За неповними даними на сьогодні існує більш ніж 73 види виставок [3].

Виставкова робота фондів, які розглядаємо у статті, є важливим складником оперативного бібліотечно-інформаційного сервісу НБУВ.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій дає змогу впроваджувати нову форму виставкового експонування документів – віртуальну (онлайнову, електронну) виставку.

На думку С. Моїсєєвої, віртуальна книжкова виставка – це публічне представлення в мережі Інтернет за допомогою засобів веб-технологій віртуальних образів, спеціально підібраних і систематизованих товарів друку та інших носіїв інформації, а також загальнодоступних електронних ресурсів, рекомендованих віддаленим користувачам бібліотеки для огляду, ознайомлення і використання. Взагалі, електронна виставка є синтезом традиційного (книжкового) і новітнього (електронного) способів подання інформації [4].

Основним завданням зали виставки нових надходжень є експонування першого примірника вітчизняних та зарубіжних книг, продовжуваних видань, авторефератів, відомчих інформаційних видань, монографій, що надходять до бібліотек НДУ АН України, з наданням користувачам відкритого доступу до експозиції.

З 2010 року інформація про літературу, яка експонується у залі виставки нових надходжень, з'являється на сайті НБУВ. В умовах використання сучасної системи ІРБІС скасовано цілий блок трудомістких процесів, зокрема в залі виставки нових надходжень скасовано традиційний каталог: вся експонована література відображена в електронному каталозі АБІС ІРБІС за галузями знань. Акти поточної виставки вносять до електронного

каталогу одразу після монтажу експозиції, а після демонтажу виставки літературу списують з фонду нових надходжень. Завдяки цим операціям є можливість відслідковувати час експонування потрібного документа та допомогти читачеві відшукати місце його знаходження.

З метою підвищення оперативності та продуктивності обслуговування, вважаємо за необхідне внести такі пропозиції для оптимізації пошуку літератури в каталозі зали виставки нових надходжень та загальному електронному каталозі:

- впровадити пошук за видом документа у поточних виставках зали нових надходжень;
- створити архів виставок зали нових надходжень з можливістю пошуку за галузями знань та видом документа;
- надати доступ працівникам сектору до роботи з актами продовжуваних видань в АБІС ІРБІС.

Однією з важливих ланок нашого дослідження є систематичне вивчення складу користувачів, які працюють з виставками, їх інформаційних потреб, аналіз читацьких вимог за галузями знань.

Дані щодо кількісного та професійного складу користувачів виставок зали нових надходжень за 2011–2013 рр. показано у табл. 1.

Таблиця 1

**Склад користувачів виставок залу нових надходжень
за 2011–2013 рр.**

Категорії читачів	2011 р.		2012 р.		2013 р.	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%
Доктори наук	1209	7	981	6	1325	8
Кандидати наук	9504	55	8670	53	8779	53
Наукові працівники (без наукового ступеня)	692	4	817	5	663	4
Аспіранти	1382	8	1472	9	1324	8
Спеціалісти з вищою освітою	3629	21	3599	22	3646	22
Студенти	864	5	821	5	827	5
Загалом	17 280		16 360		16 564	

За даними наших спостережень серед відвідувачів зали виставки нових надходжень переважають кандидати наук та спеціалісти з вищою освітою, які складають 75–76 % від загальної користувацької кількості.

На рис. 1 показано кількість відвідувачів зали нових надходжень за 2011–2013 рр.

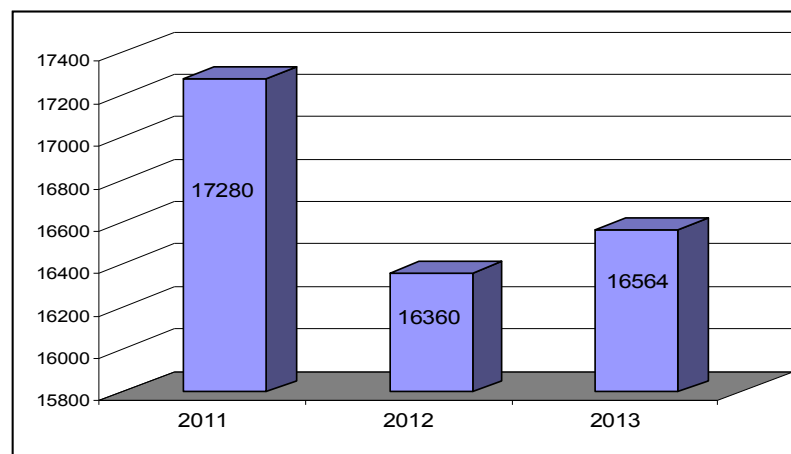

Рис. 1. Кількість відвідувачів зали нових надходжень за 2011–2013 рр.

Результати вивчення відвідувань зали в 2011–2013 рр. дають можливість проаналізувати читацькі вимоги за галузями знань, що відображено у табл. 2.

Найчисленнішу групу серед відвідувачів залу нових надходжень складають читачі, які мають попит на літературу гуманітарного профілю:

- 74,5 % від загальної кількості (2011 рік);
- 71,5 % від загальної кількості (2012 рік);
- 75 % від загальної кількості (2013 рік).

Запити з технічних та природничих наук складають значно нижчий відсоток:

- 25,5 % у 2011 році;
- 28,5 % у 2012 році;
- 25 % у 2013 році.

Серед них переважають запити з фізико-математичних та медичних галузей.

Таблиця 2

Читацькі вимоги за галузями знань за 2011–2013 рр.

Галузі знань	2011 р.		2012 р.		2013 р.	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%
Економіка	26109	14,5%	21554	13 %	27875	15,5 %
Право	20705	11,5 %	17410	10,5 %	18882	10,5 %
Історія	19807	11%	18239	11 %	19782	11 %
Філологія	24311	13,5 %	20726	12,5 %	25176	14 %
культура, освіта	19798	11%	19897	12 %	19784	11 %
Філософія	10802	6 %	9948	6 %	10790	6 %
Політологія	5401	3 %	4974	3 %	5395	3 %
Соціологія	1788	1 %	1657	1 %	1793	1 %
Мистецтвознавство	2697	1,5 %	2487	1,5 %	2698	1,5 %
Релігієзнавство	2703	1,5 %	1663	1 %	2701	1,5 %
Природознавчі науки	22512	12,5 %	24042	14,5 %	21582	12 %
Технічні науки	23409	13 %	23214	14 %	23378	13 %
Загалом	180042	100 %	165811	100 %	179835	100 %

У 2011–2013 рр. було проведено монтаж і демонтаж 52 виставок (щорічно). Серед експонованої літератури переважає література гуманітарного профілю: економічна, юридична, історична, освітня, філологічна.

Протягом 2011 року до зали виставок нових надходжень було отримано з відділу каталогізації та систематизовано за галузями знань 40 215 документів, що склало 89 % від запланованих 45 000 документів. За типами і видами вони представлені у табл. 3.

Найбільша кількість надходжень у 2011 р. припадає на філологічні (22 %) та економічні (12 %) науки, що представлено на рис. 2.

Таблиця 3

Види документів, які отримано та систематизовано у 2011 році

Книги		Продовжувані видання		Автореферати
24 119	2306	2785	1224	
4009				
30 434				9781
40 215				

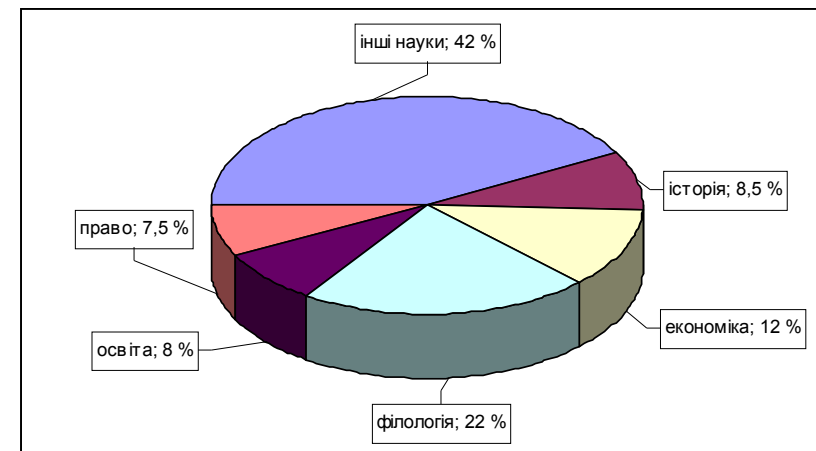

Рис. 2. Поділ документів за галузями знань 2011 р., %

У 2012 році було отримано та систематизовано за галузями знань 37 837 документів, що становить 84 % запланованих 45 тис. документів (табл. 4).

Найбільше надходжень 2012 р. припадає на філологічні (21 %) та економічні (15 %) науки (рис. 3).

Таблиця 4

Таблиця 5

Види документів, які отримано та систематизовано у 2012 році

Види документів, які отримано та систематизовано у 2013 році

Книги		Продовжувані видання		Автореферати
26 981	3167	2785	1224	
4009				
30 148				7697
37 837				

Книги		Продовжувані видання		Автореферати
26 981	3165	3295	1353	
4648				
30 148				8943
3989				

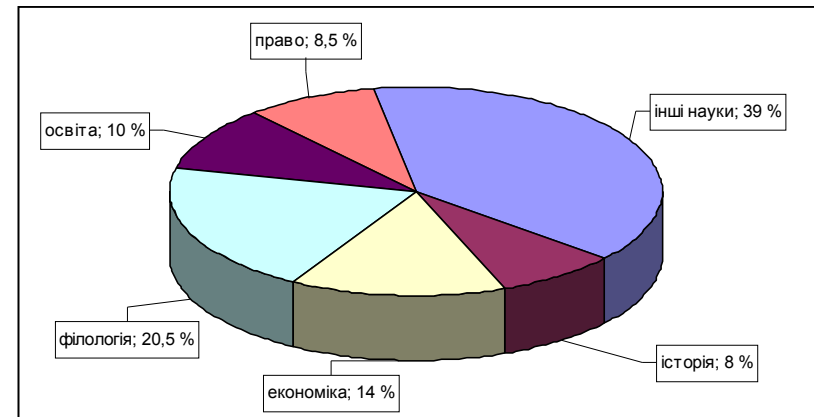
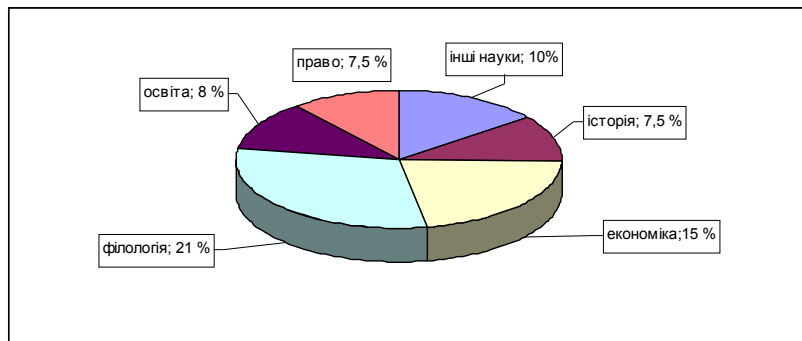

Рис. 3. Поділ документів за галузями знань у 2012 р., %

Рис. 4. Поділ документів за галузями знань у 2013 р., %

2013 р. було отримано та систематизовано за галузями знань 39 089 документів, що становить 98 % запланованих 40 тис. (див. табл. 5).

Універсальний підсобний фонд має складну структуру завдяки еволюції його складників у часі. Вагомим внеском в інформаційне обслуговування читачів у попередні роки була організація у підсобному фонді спеціалізованих колекцій та довідкового апарату до них. У різний час

Найбільше надходжень 2013 р. припадає на філологічні (20,5 %) та економічні (14 %) науки (див. рис. 4).

до залу гуманітарного профілю надійшли колекції: «IMCA-PRESS» (1991 р.), «Пушкінський проект» (1999 р.), книжки, подаровані Росзарубіжцентром в Україні (2008 р.), а також бібліотечно-архівна колекція «Фонд Президентів України» (1998–2003 рр.) [5].

Активна позиція щодо комплектування дозволяє зберігати досить високу оновлюваність універсального підсобного фонду. Водночас зниження темпів оновлюваності фонду через скорочення надходження дублетних примірників та скасування передплати на періодичні видання змусили шукати інші шляхи інформаційного забезпечення користувачів.

За цих умов ще 2006 р. відбувся експеримент з комплектування підсобного фонду першим примірником книжок. Як наслідок, у 2007–2009 рр. було отримано велику кількість актуальної літератури, більшість якої надійшла до фонду першим примірником (70 %). Отже, специфікою комплектування першими примірниками впродовж 2007–2009 рр. була стабільна перевага у структурі нових надходжень перших примірників книжок, зокрема монографій.

У 2011–2013 рр. з'явилась стійка тенденція до збільшення кількості нових надходжень до універсального підсобного фонду з перевагою у структурі дублетних примірників. Так, у 2011 р. було отримано 2215 примірників, 2012 р. – 2533 примірники, 2013 р. – 2980 примірників.

З року в рік триває моніторинг складу та термінів надходження нових видань, що сприяє науково обгрунтованому комплектуванню універсального фонду актуальною літературою. Ефективною формою виявлення галузевої структури нових надходжень є аналіз нових надходжень за галузями знань, за допомогою якого систематично досліджується кількісний зріст кожного з розділів фонду. Аналіз розподілу нової літератури за галузями знань свідчить про те, що максимальна кількість нових надходжень припадає на розділи У (економічні науки), Х (юридичні науки) та Т (історичні науки). Це співпадає з даними вибіркового аналізу щодо найбільш запитуваної літератури та свідчить про те, що комплектування новою літературою задовольняє зростання інформаційних потреб користувачів.

Важливим складником інформаційної діяльності є створення книжкових тематичних добірок як у традиційному, так і в електронному вигляді. За допомогою комп'ютерної програми «Фотошоп» 2013 р. було організовано та опубліковано на веб-сайті НБУВ у розділі «Бібліотечні новини» в електронному вигляді шість тематичних та дев'ять виставок

нових надходжень (687 електронних документів). Отже, користувачі отримали якісно нові електронні послуги, що сприяє забезпеченню потреб віддалених користувачів і формуванню іміджу бібліотеки як інформаційного центру.

Список використаних джерел

1. Коваль Т. М. Оптимізація інформаційної діяльності наукової бібліотеки / Т. М. Коваль // Наук. пр. Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського. – К., 2012. – Вип. 34. – С. 7–12.
2. Медвідь Т. С. Аналітичний огляд тематики надходжень як складник процесу диспетчеризації / Т. С. Медвідь // Наук. пр. Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського. – К., 2013. – Вип. 37. – С. 147–155.
3. Булахова Г. Виставкова діяльність у рекламній стратегії бібліотек / Г. Булахова // Наук. пр. Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського. – К., 2013. – Вип. 35. – С. 556–566.
4. Лобузін К. Шляхи інтеграції бібліотечної діяльності до онлайн-середовища / К. Лобузін // Вісн. Кн. палати. – 2012. – № 7. – С. 30.
5. Гончаренко М. О. Науково-інформаційний потенціал гуманітарного підсобного фонду: специфіка формування / М. О. Гончаренко // Наук. пр. Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського. – К., 2007. – Вип. 19. – С. 84–94.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2015 р.

UDC 025.2:021.4

Marianna Honcharenko,

Junior Researcher,

Department of Complex Library Services,

Halyna Stepanova,

Head of Sector of serving in the reading rooms of common purpose

New arrivals as a part of operational librarian and information services

The article shows the powerful potential of new acquisitions and their role in operational satisfaction the growing information needs of library users on the example of work of the department of complex library services.

The evolution of the structure and functions of service under the influence of modern information technologies was completed in 2010 with the organization of the Department of Complex Library Services. As a result, the additional fund of humanitarian and technical literature were combined in additional fund of universal profile. The hall exhibition of new acquisitions was joined to it too.

The department performs the organization of exhibitions of new acquisitions and operational librarian-bibliographic services with the documents exhibited.

To improve the performance of service, we offer:

- to implement Search by the type of the document in the current exhibition of hall exhibition of new acquisitions;
- to create an archive of exhibitions searchable by industry knowledge and views of the document;
- to provide employees of the sector access to work with acts of the continued publications.

Keywords: new acquisitions, exhibition of new acquisitions, universal additional fund, the hall exhibition of new acquisitions.

УДК 025.2:021.4

Марианна Гончаренко,

младш. науч. сотрудник НБУВ

Галина Степанова,

зав. сектором НБУВ

Новые поступления как составляющая оперативного библиотечно-информационного сервиса

В статье рассматривается значительный потенциал новых поступлений и их роль в оперативном удовлетворении возрастающих информационных потребностей пользователей библиотеки на примере работы отдела комплексного библиотечного обслуживания.

Эволюция структуры и функций обслуживания под влиянием современных информационных технологий была завершена в 2010 году организацией отдела комплексного библиотечного обслуживания. В результате подсобные фонды гуманитарного и естественно-технического профиля объединились в подсобный фонд универсального профиля, а также к отделу был присоединён зал выставки новых поступлений.

Отделом осуществляется организация выставок новых поступлений и оперативное библиотечно-библиографическое обслуживание экспонируемыми документами. С целью повышения продуктивности обслуживания предлагаем:

- ввести поиск по виду документа в текущей выставке зала выставки новых поступлений;
- создать архив выставок с возможностью поиска по отраслям знаний и виду документа;
- предоставить доступ работникам сектора к работе с актами продолжающихся изданий.

Ключевые слова: новые поступления, выставка новых поступлений, универсальный подсобный фонд, зал выставки новых поступлений.

УДК [025.5+025.4.036]:004(476)

Ирина Городко,

зав. научно-библиографическим отделом ГУ «Центральная научная библиотека имени Якуба Коласа Национальной академии наук Беларуси»

Нина Комарова,

зав. отделом обслуживания читателей ГУ «Центральная научная библиотека имени Якуба Коласа Национальной академии наук Беларуси»

ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕЖИМЕ ИРИ И ДОР С ПРИМЕНЕНИЕМ ИНФОРМАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ И СЕРВИСОВ ЦЕНТРАЛЬНОЙ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ НАН БЕЛАРУСИ

Рассмотрены информационные ресурсы собственной генерации и услуги Центральной научной библиотеки НАН Беларуси. Представлены веб-ресурсы, отражающие актуальную проблемно-ориентированную часть научной информации, их состав и сервисные возможности. Приведены основные результаты по информационно-библиотечному обслуживанию пользователей в режиме ИРИ и ДОР. Определены основные тенденции использования данных услуг и перспективы их развития на базе электронного каталога Центральной научной библиотеки НАН Беларуси и других онлайн-ресурсов библиотеки.

Ключевые слова: Центральная научная библиотека НАН Беларуси, информационно-аналитическая деятельность, веб-ресурсы собственной генерации, информационный сервис, информационно-библиотечное обслуживание, ИРИ, ДОР, развитие услуг.

Информационная деятельность Центральной научной библиотеки имени Якуба Коласа Национальной академии наук Беларуси (Центральной научной библиотеки НАН Беларуси) неразрывно связана с наукой и научными интересами ученых и специалистов республики. Работа библиотеки направлена на оперативное обеспечение информационными ресурсами (ИР) различного вида и формы представления, на оптимизацию системы информационно-библиотечного обслуживания с учетом изменения информационной среды, технологий и потребностей пользователей, содействуя повышению эффективности научных исследований.

«В ЦНБ НАН Беларуси регулярно проводятся исследования по